

Kroje

Mužský kroj z okolí Tábora, 19. století

Kroj představuje oděv charakteristický pro určitý kraj. V České republice, v oblastech spjatých s historickým zemským dělením, prošly kroje lidových vrstev vcelku složitým vývojem. Lidový oděv tak lze jen s obtížemi řadit čistě historicky.

V současnosti se již kroje v České republice běžně nenosí, ale lidé je stále oblékají při tradičních lidových slavnostech a zábavách, jako jsou hody a masopusty. Tato tradice je silnější ve východní části země, na Moravě.

Blatský kroj z okolí Blata, 19. století

Blatský kroj z okolí Blata, 19. století

Blatský kroj z okolí Blata, 19. století

Blatský kroj se nosí v krajině mezi Českými Budějovicemi, Tábořskem, Jindřichovým Hradcem a Vodňanskem. Dříve sahal až na Moravu a do českých vesnic v Rakousku. Zabírá velkou oblast, proto má sice jednotný ráz, ale v různých krajích se vyvinuly rozdíly, hlavně ve vyšívání. Blatský kroj, především ženský, je velmi bohatě zdobený výšivkou. Býval typický výšivkami s použitím korálek a penízků. Blatská plena byla nejhonosnější součástí oblečení. Plena se váže přes měkký trojdílný čepec, před jehož krajkovým lemem vyčníval zdobený vyšíváný pásek. Košilky bývaly v 1. polovině 19. století bohatě vyšívány a v druhé polovině 19. století se vyšívaly i korálky. Kolem krku býval „výkladek“ nad vyšívanou náprsenkou.

Mužský kroj byl protíváhou barevné zdobnosti a košatosti ženského kroje. Kroj byl elegantní, ve svrchních kusech laděn do tmavě zelené či tmavě modré. Kalhoty bývaly ze žluté jelení kůže, nohy ve vysokých kožených botách. Na hlavách muži nosili vysokou kožešinouvou čepici.

Folk costumes

Lidový kroj z okolí Blata, 19. století

The folk costume comprises clothing that is characteristic of a certain region. In the areas of the Czech Republic connected with the historical division of the state, the costumes of the plebeian social classes have experienced a rather complex evolution. Folk clothing can only be classified in a clear historical manner with some difficulty.

At present, folk costumes in the Czech Republic are no longer commonly worn, but people still wear them during traditional popular celebrations and entertainment events such as banquets and carnivals. This tradition is strongest in the eastern part of the country and in Moravia.

Blatský kroj z okolí Blata, 19. století

The Blata folk costume is worn in the region between České Budějovice, Tábor, Jindřichův Hradec and Vodňany. Previously it extended as far as Moravia and into Czech villages in Austria. It occupies a large area. Consequently, although it is uniform in character, differences have evolved in various regions, primarily in embroidery patterns.

The Blata costume, especially the women’s costume, is very lavishly decorated with embroidery. Embroidery using beads and sequins used to be typical. The Blata plena (which is something like a large scarf) was the most opulent part of the attire. The plena was tied through a soft, three-part bonnet, with an embellished embroidered band protruding in front of its laced collar. Chemises were richly embroidered in the first half of the 19th century and beads were also embroidered in the second

Tschechische Trachten

Lidový kroj z okolí Blata, 19. století

Die Tracht ist eine für einen gewissen Landstrich charakteristische Bekleidung. In der Tschechischen Republik, in den mit der historischen Landesaufteilung verbundenen Gebieten, machten die Volkstrachten eine ziemlich komplizierte Entwicklung durch. Die volkstümliche Bekleidung kann somit nur schwer rein historisch eingeteilt werden.

Gegenwärtig werden Trachten in der Tschechischen Republik nicht mehr getragen, aber die Menschen ziehen sie immer noch bei traditionellen Volksfesten und -vergügen an, wie zu Schlachtfesten oder zu Fasching. Diese Tradition ist im Osten des Landes, in Mähren, stärker.

Blatský kroj z okolí Blata, 19. století

Die Tracht von Blata wird im Landstrich zwischen České Budějovice (Budweis), der Gegend um Tábor (Tabor), Jindřichův Hradec (Neuhaus) und der Gegend um Vodňany (Wodnian) getragen. Früher war sie bis nach Mähren und in den von Tschechen bewohnten Dörfern in Österreich verbreitet. Sie nimmt ein großes Gebiet ein und hat daher zwar einen einheitlichen Charakter, in den verschiedenen Regionen entwickelten sich jedoch Unterschiede, vor allem in bezug auf die Stickmuster.

Die Tracht von Blata, vor allem die Frauentracht, ist sehr reich an Stickereien. Typisch dafür war die Stickerei unter Anwendung von Perlen und Münzen. Die „Plena“ (ähnlich einem großen Tuch – siehe Abbildung der Frauentracht) war der prunkvollste Bestandteil der Bekleidung. Das Plena-Tuch wird über eine weiche dreiteilige Haube gebunden, vor deren Spitzenrand ein verziertes

Doudlebsko

Lidový kroj z okolí Blata, 19. století

Doudlebsko je nejjihnější český region. Na severu hraničí s oblastí blatskou, na jihu pak sousedí s Rakouskem a Německem. Oblast se nazývá podle původních obyvatel kmene Doudlebů sídlícího zde v době rané české historie.

Kroj svým rázem a jednoduchostí prozrazoval, že Doudlebsko bylo chudší kraj. Nebyl bohatě zdoben, byl prostý, jednoduchý.

Ženský kroj se skládal z přiléhavé spodní košile, na ní byla košile s rukávci a k tomu nejčastěji červená sukně s kapsářem a množstvím spodniček. Barevně se sukní ladila i šněrovačka zdůrazňující úzký pas. Přes ramena se přehazoval barevný hedvábný šátek, na nějž byla každá žena pyšná.

Mužský kroj se skládal ze žlutých jelenicových kalhot ke kolenům – „praštěnek“, k nim patřily modré pletené punčochy a střevíce s přezkou. Ke kroji se nosil krátký nebo dlouhý kabátek – „bunda“ – v zimě kožich. Klobouk „podštok“ z prasečích chlupů byl vysoký jako cylindr. Dominantou a chloubou oblečení byl široký opasek, vpředu opatřený pevným terčem, zdobený jemnou bělavou výšivkou. Opasky nebyly jen dekorativním doplňkem, ale schovávaly se v nich peníze, hlavně když byl muž na cestách.

Lidový kroj z okolí Blata, 19. století

Lidový kroj z okolí Blata, 19. století

Stejně jako jiné oblasti Čech a Moravy měla i Haná svůj typický kroj. Ten plně odpovídá rázu kraje – je důstojný a přece půvabný, mužský někdy může budit dojem příliš honosného a furiantského, je ale velmi krásný. V okolí Haček, vzhledem k podhorskému charakteru krajiny a větší chudobě lidu, nebyl kroj tak nákladný, pouze

half of the 19th century. There was a collar or “výkladek” around the neck above an embroidered shirtfront.

The male costume was a counterweight to the colorful ornateness and expansiveness of the female attire. The costume was elegant with a harmonious blend of dark green or dark blue in the upper parts. The trousers were made of yellow deerskin, with high leather boots on the feet. The men wore a high fur cap on their heads.

Lidový kroj z okolí Blata, 19. století

Doudlebsko is the southernmost Bohemian region. It borders on the Blata region to the north while Austria and Germany lie to the south. The area is named after the original inhabitants, the Doudleb tribe, who settled here in the early period of Czech history.

In its character and simplicity, the folk costume reveals that Doudlebsko was the poorest region. It was plain and simple attire, which was not lavishly embellished.

The female costume consisted of a close-fitting undershirt, on which there was a shirt with traditional sleeves. This was most often complemented with a red skirt with a large deep pocket and many petticoats. A bodice also matched the skirt in a color emphasizing a slender waistline. A colored silk scarf, which every woman took pride in, was tossed over the shoulder.

The male costume consisted of yellow deerskin trousers, or “praštenky”, down to the knees, which went with blue knitted stockings and shoes with a buckle. A “bunda” or short or long jacket was worn with the costume and a fur coat was worn in winter. A hat, or “podstok”, made of pig’s hair was tall like a stovepipe hat. The dominant feature of the attire with pride of place was a broad belt furnished with a solid disc at the front, adorned with fine off-white needlework. The belts were not just a decorative

gesticktes Band hervorragend. Die Hemden pflegten in der 1. Hälfte des 19. Jahrhunderts reich bestickt zu sein und wurden in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts auch mit kleinen Korallen bestickt. Um den Hals über der bestickten Hemdbrust trug man eine „Auslage“, einen „výkladek“.

Die Männertracht bildete ein Gegenstück zum bunten Zierrat und zum Reichtum der Frauentracht. Die Tracht war elegant, in den oberen Teilen ins Dunkelgrüne oder Dunkelblaue abgestimmt. Die Hosen waren gewöhnlich aus gelbem Hirschleder, die Füße steckten in hohen Lederschuhen. Auf dem Kopf trugen die Männer eine hohe Pelzmütze.

Lidový kroj z okolí Blata, 19. století

Lidový kroj z okolí Blata, 19. století

Doudleby und Umgebung ist die südlichste Region Böhmens. Im Norden grenzt sie an das Gebiet Blata, im Süden an Österreich und Deutschland. Das Gebiet ist nach den ursprünglichen Bewohnern des Stammes der Doudlebi benannt, die hier in der Zeit der frühen böhmischen Geschichte siedelten.

Die Tracht verriet durch ihren Charakter und ihre Einfachheit, dass Doudlebsko ein ärmeres Gebiet war. Sie war nicht reich verziert, sondern eher bescheiden.

Die Frauentracht bestand aus einem anliegenden Unterhemd, darüber einem Hemd mit Ärmeln und dazu am häufigsten ein roter Rock mit einer Beuteltasche und eine Fülle von Unterröcken. Was die Farbe betrifft, war auf den Rock auch das Mieder abgestimmt, das die enge Taille betonte. Über die Schultern wurde ein buntes Seidentuch gehängt, auf das jede Frau stolz war.

Die Männertracht bestand aus gelben Hirschleder-Kniehosen – sog. „prastenky“ –, dazu gehörten blaue Strickstrümpfe und Schuhe mit Schnalle. Zur Tracht

napodoboval hanácký a čím dále od Hané, tím byl jednodušší, bez bohatství vyšívaných ozdob. Záhy byl nahrazen obyčejným občanským oděvem.

Mužské kroje mívaly nejrůznější doplňky. K nejzajímavějším patří kožené hanácké pásy vyráběné v okolí Litovle a zdobené vtloukáním jemných kovových plíšků, mnohdy kombinovaných s výšivkou uzounkými řemínky z různobarevné kůže.

Hanácký kroj se liší podle jednotlivých lokalit, zejména barvou kalhot – gatí – a haleny či formou klobouku. Například Hanák u Kroměříže, Holešova a Prostějova má červené široké koženky (Slováci jim říkají „baně“) pod koleny zadrhnuté střapci.

Lýtka od kolen po kotníky jsou oděna do plátěných „veliček“ asi o třetinu přesahujících boty. Ty jsou vysoké, lesklé, vpředu nahoře opatřené vlněnou růžičkou. Hanácká vesta je ze zelené látky, kolem dírek pestře vyšitá a ozdobena lesklými (mnohdy stříbrnými) knoflíky. Kolem těla je kožený, pěkně vyšívaný pás, široký asi na dlaň. Svátečním hanáckým oděvem je dlouhý modrý plášť s hojnými našasenými límci, v zimě také dlouhý, až na paty sahající červenavý nebo hnědý kožich. Hanáci nosili dlouhé vlasy a vyholené tváře.

Vdané ženy nikomu (ani vlastnímu muži) vlasy neukázaly, to by bývala hanba. Šátek musel vlasy úplně skrýt. Při práci a hlavně za letních veder, když byl šátek na obtíž, braly si vdané ženy na hlavu bílé, ozdobně pletené čepce, které si ponechávaly i pod šátek, aby se ušetřil a nemastil od vlasů.

Chebsko

Chebský kroj nese znaky oděvu německého etnika, které v době zrání krojů bylo na Chebsku silně zastoupeno. Krajové oděvy se zde ustálily do poměrně jednotné podo-

accessory, but were also used to carry money, especially when the man was traveling.

Haná

Just like other areas in Bohemia and Moravia, Haná also had its typical folk costume. This dress fully corresponds to the character of the region—it was dignified and attractive. The male attire can sometimes give the impression of being too opulent and boastful, but it is very beautiful. In the vicinity of Hačky, the costume was not so expensive in view of the submontane character of the landscape and the greater penury of the people. It merely imitated the Haná costume. The further one went from Haná, the simpler the embroidered decorations were, without any opulence, and common plain clothes soon supplanted the costume.

The male costumes had the most varied accessories. The most interesting of these comprised leather Haná belts made in the vicinity of Litovel, which were adorned with fine metal strips hammered into them and often combined with embroidery of very narrow straps of multicolored leather.

The Haná costume is distinguished according to individual localities, particularly through the color of the trousers—gate—and the tunic or the shape of the hat. For example, a Haná native in Kroměříž, Holešov and Prostějov would have red leather trousers (Moravian Slovaks call them “bane”) tied under the knees with tassels.

The calves from the knees to the ankles are clothed in linen leg wraps, or “velický.” These cover about a third of the boots, which are high, and shiny with a woollen rosette on top at the front. The Haná waistcoat is made from green material, which is colorfully embroidered around

wurde ein kurzer oder langer Mantel getragen – „bunda“ (Jacke) genannt – und im Winter ein Pelz. Der Hut, der sog. „podstok“ aus Schweinshaar, war hoch wie ein Zylinder. Der Hauptbestandteil der Bekleidung und der Stolz des Besitzers war ein breiter Gürtel, vorne mit einer festen Schnalle versehen und mit feiner weißlicher Stickerei verziert. Die Gürtel waren nicht nur ein dekoratives Accessoire, sondern dienten auch als Aufbewahrungsort für Geld, vor allem, wenn der Mann auf Reisen war.

Haná

Genauso wie andere Gebiete in Böhmen und Mähren besaß auch Haná seine typische Tracht. Diese entsprach gänzlich dem Charakter der Landschaft, würdevoll und doch anmutig. Die Männertracht konnte manchmal einen zu prunkvollen und protzigen Eindruck hervorrufen, sie war allerdings sehr schön. In der Umgebung von Hačky war die Tracht aufgrund des Vorgebirgscharakters der Landschaft und der größeren Armut der Leute nicht so aufwändig, sie ahmte die Tracht von Haná lediglich nach und je mehr man sich von Haná entfernte, desto einfacher wurde sie und verlor den Reichtum der gestickten Verzierungen. Sie wurde früh durch gewöhnliche bürgerliche Kleidung ersetzt.

Die Männertrachten hatten im allgemeinen verschiedene Accessoires. Zu den interessantesten gehörten die Ledergürtel von Haná, die in der Gegend von Litovel (Littau) hergestellt und durch das Einhämmern feiner Metallplättchen verziert wurden, die oftmals durch enge Riemen aus verschiedenfarbigem Leder mit Stickereien kombiniert waren.

Die Tracht von Haná unterscheidet sich nach den jeweiligen Gegenden, vor allem durch die Farbe der Hosen – sog. „gatě“ – und der Blusen oder die Hutform.

by, kterou najdeme v Pošumaví i Krušnohoří. V chebském kroji převládá černá barva u žen i mužů. V kroji jsou časté součásti šité z brokátu a hedvábí. Ženy nosily sametové vypracované šněrovačky a přes prsa nako-so šátek. Typické pro ženský chebský kroj bylo zvláštní vázání šátku na hlavě v týle a do věnce nad čelem. Zvlátností chebské oblasti je i používání stříbrných šperků, které byly výraznou součástí ženského kroje. Tyto kroje se nosily nejen v oblasti Chebska, ale i v Krušnohoří. Na Karlovarsku, v okolí Žlutic či Teplé a na dalších místech západního pohraničí se ženský kroj vyznačoval zlatými či stříbrnými čepci se stuhami v týle.

Chodsko

Chodsko je jedinou oblastí Čech, kde se dosud udržel lidový oděv. Pro vlastní Chodsko se stala typickou forma svátečního oděvu ze 60. a 70. let 19. století s drobnými proměnami. Dnes je vyhrazena jen výjimečným příležitostem a soustředěna na blízké okolí Domažlic a Postřekova.

Od 30. let 19. století se chodský kroj vyvíjel tak, že vznikly vlastně tři odlišné skupiny: dolský, horský a méně známý staňkovský. Dolský, nošený v údolních vesnicích kolem Domažlic (Mrákov, Klíčov, Tlumačov, Stráž, Újezd, Dražnov, Pocinovice a Lhota), byl bohatší, přičemž silueta kroje byla orientovaná nad pás. Kroj horních vesnic, typický pro obce kolem Postřekova, měl jednodušší formu a orientoval se do pasu. Celkově si zachovával archaičtější ráz. Vedle těchto dvou typů tu existoval ještě třetí, staňkovský. Ten však přebíral prvky městské módy ze sousedního Klatovska a Chotěšovska.

Sváteční forma lidového kroje z druhé poloviny 19. století se zachovala u folklorních souborů, jež předvádějí chodské lidové zvyky a folklor při četných slavnostech.

the holes and adorned with bright (often silver) buttons. There is a leather, nicely embroidered belt, about as wide as a palm, around the body. Festive Hana attire comprises a long blue coat with copious pleated collars. Men from Haná wore long hair with a shaven face.

Married women did not show their hair to anyone (not even their own men). It would be a source of shame if this were to happen. A headscarf had to cover the hair completely. While working, (especially in the summer heat when a headscarf would be bothersome) married women wore a white decoratively knitted bonnet on their heads, which they also left on under the headscarf in order to spare it and not get it greasy from the hair.

Cheb region (Chebsko)

The Chebsko folk costume bears the hallmarks of the German ethnic group, which was strongly represented in Chebsko at the time folk costumes were being refined. Regional clothing here settled into a relatively uniform appearance, which we can find in the area of the Šumava Mountains and the Ore Mountains (Krušné hory).

In the Chebsko costume, the color black predominates among both men and women. In the costume, there are often parts sewn from brocade and silk. Women wore elaborate velvet bodices and a scarf at an angle across the breast. One typical feature of the female Chebsko costume was the special manner in which the scarf was tied, on the head at the nape into a crown above the forehead.

A peculiar feature of the Cheb region is the use of silver jewelry, which was a distinctive part of the female costume. These costumes were not only worn in Chebsko, but also in the Ore Mountains. In Karlovy Vary, in the vicinity of Žlutice or Teplá, and in other places in

Der Einwohner von Haná bei Kroměříž (Kremsier), Holešov (Holleschau) und Prostějov (Proßnitz) trägt zum Beispiel rote breite Kunstlederhosen (von den Slowaken werden sie „baně“ genannt), die unter den Knien mit Troddeln festgesteckt werden.

Die Waden sind bis zu den Knöcheln mit Leinenwickeln – „velický“ – umwunden, die um etwa ein Drittel über den Schuh hinausgehen. Die Schuhe sind hoch und glänzend und an der vorderen Oberseite mit einer kleinen Wollrose verziert. Die Weste der Tracht von Hana ist aus grünem Stoff, um die Knopflöcher herum bunt bestickt und mit glänzenden (oftmals silbernen) Knöpfen verziert. Um den Körper sitzt ein lederner, schön bestickter Gürtel, der etwa eine Hand breit ist. Die Festkleidung von Hana bildet ein langer blauer Mantel mit reich gebauschtem Kragen, im Winter auch ein langer, bis auf die Hacken reichender rötlicher oder bräunlicher Pelzmantel. Die männlichen Einwohner von Haná trugen lange Haare und waren rasiert.

Die verheirateten Frauen zeigten niemandem (nicht einmal dem eigenen Mann) ihre Haare, das wäre eine Schande gewesen. Ein Tuch musste die Haare gänzlich verdecken. Bei der Arbeit und hauptsächlich während der Sommerhitze, wenn das Tuch lästig war, setzten sich die verheirateten Frauen weiße verzierte Strickhauben auf, die sie auch unter dem Tuch behielten, um es zu schonen, damit es nicht von den Haaren fettig wurde.

Cheb (Eger) und Umgebung

Die Tracht von Eger trägt die Merkmale der Bekleidung der deutschen Bevölkerung, die in der Zeit des Heranreifens der Trachten in Eger und Umgebung stark vertreten war. Die Regionalbekleidung konsolidierte sich in verhältnismäßig einheitlicher Form, die wir auch in